

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS-ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

8.

FEBRUÁR 27. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizethetni rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 krjával, minden postahivatalnál, 's Pesten a' „Religio és Nevelés” szerkesztőségénél, (Üllői ut. 822. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váczí utzában.

Tartalom: Az iskola és élet. — Bizodalmas levelek a' falusi mesterekhez. I. Szabó Imre. — Elmékedések az ünnep- és vasárnapi evangéliumok fölött. — A' pusztasziget. — A' bartensteini harangozó. — Tan- és nevelésügyi tudósítások.

Az iskola és élet.

Milly végetlen sok függ a' népekben bizonyos erkölcsi 's vallásos nézeteket, philosophiai elveket, általában gondolkodásmódot és közvéleményt honosító közoktatási rendszerektől, 's a' népnevelésnek helyes vagy helytelen, egyházas vagy kereszténytelen irányától: azt valamint félszázad előtt Franciaország' példája mutatta, 's még mindig mutatja, ugy jelenleg Németország, mint látszik, 's mint sok, mélyebben látók jósolják, csak előestvését érte még meg a' rá várakozó gyászos fölforgatásoknak; nem is nyújthat egy jobb jövő iránt biztosítékot mindaddig, valamig a' hitetlenség' szellemének, kebelében, világ-hírű áltudósai által kifejtett romboló ereje, nem kúlerőszak, mint melly e' harcban tartós diadalnak nem örvendhet, hanem egy ellenkező, keresztényi 's egyházas szellem által, le nem fog győzteni. Valamig Straussnak minden positiv hitet lerontó könyve, ezer meg ezer példányban elterjesztve, kézikönyve lesz a' magát fölvilágosodottnak hitt, mivel osztálynak, sőt (mikép Svédhonban) a' földmivelőnek is; valamig a' bölesészet' nevét egy istentagadó, 's az embert minden külhatalom 's tekintély fölébe emelő, önistenítési tan bitorolja: mint ez a' hegeli bölesészetet imádó prot. Németon' legtöbb egyetemében történik; valamig olly socialis elvek is (még pedig nagyszámu!) pártolókra találnak, minöket Proudhon Francia-, Fröbel és mások Németországban olly sikerrel hintegettek el, hogy az utóbbinak „System der socialen Politik” czimű munkája rövid idő alatt több kiadást is érhetett: addig lehetetlen azon reményben élnünk, hogy egy illy, legmélyebb alapjaiban, mert Isten és emberiség iránti hitében megrázkódtatott társadalmat, megnyugtathasson egyéb, mint a' meggyőződésére jó-

ELSŐ FÉLÉV.

tékonyan ható, valóban kibékítő, 's Istenhez visszavezérlő keresztényi közoktatás; minöt csak az egyház adhat: mint melly közvetlenül annak adása végett lön az ur Jézus által megalapítva. Tehát e' tanító tekintélynek nem gyengítése, nem lerontása, hanem (főleg a' nép iskolában!) erősítése legyen a' czél mindazok előtt, kik a' nép' üdvét őszinte lélekkel ohajtják: erősítése, nem valamelly különös, egyedül irigységet és bizodalmatlanságot terjesztő előjogok, hanem a' tanítási szabadságnak az egyház' részerei tökéletes biztosítása által. A' többi az egyház' gondja leend. Ő csak apostoli hivatalának akadálytalan gyakorolhatását kívánja, melly a' tanítás' valódi szabadságát föltételezi: 's az e' tanítás' sikere nem fog sokáig késni; mivel annak ereje most is ugyanaz, melly el a kereszténység' első századaiban birt; mikor egy egész, erkölceiben megromlott, társadalmi viszonyait illetőleg fölözslásnak indult világot mentett meg az elveszéstől, 's azt egy, az egész emberi nemre nézve üdves és dicső ujjászületésre képezte . . .

Illy gondolatokra szolgáltat okot a' nürnbergi „Correspondent”, mult évi 328-dik számában közlött ama' czikk is, mellyben Fröbel' idézett munkájának ismertetése adatik. Szerinte (pedig Runge, Feuerbach, és sok mások' egész philosophiája is csak ez): „Az emberre nézve nincs, és nem is lehet, nem is szabad semmi magasabbnak lenni, magánál az embernél. Az embernek minden igyekezete, magán tul menni, mint az, ez ideig, minden vallásban történt, nem csak haszontalan.” (Tehát haszontalan: Istenben bizni, benne reményleni, öt teljes erőnköböl, mint az ur Jézus kívánja, szeretni! Tehát haszontalan: boldognak lenni? Miután az Istenben igazán bizó, valóban, és egyedül érezheti magát e' földön elégedettnak, a' mennyei javak' reményében boldognak! Látszik, hogy valamint a' vak, a' színekről nem szólhat, ugy a' hitetlen sem azon boldogító érzésről,

mellyet a' vallásosság szerez;) „de sőt életére nézve sok tekintetben káros is . . .“ És ugyan miért volna káros? Azért, ugy mond Fröbel, mert a' ki Istenben hisz, az az emberi felsőbb tekintélynek, törvényes hatalomnak is engedelmeskedik; az, az Isten iránti szeretet- és félelemből, embereknek is hódol, kiket Isten' rendeletéből hisz maga fölött uralkodni. Tehát ezért nem kell ezen embereknek a' hit; ezért olly káros a' religio! Most már beláthatni az egész hitetlenség' rendszerének végcélját. Azért káros az Istenbeni hit, 's általában a' religio, mivel, mond Fröbel: „a' felsőbb tekintélynek politikai rendszere egy személyes, emberek fölötti, világon kívüli Istenről való fogalom alapszik, melly az emberi szabadságot megsemmisíti.“ (Milly hazugság; holott épen a' hittenség' rendszerében nincs semmi morális szabadság; miután az az embert a' természet' ösztönszerű működéseinek vak eszközeül tekinti; melly, akár jót tegyen, akár rosszat, csupán azt műveli, mit a' természettől nyert hajlamai- 's körülményeinél fogva művelnie kellett.) „A' személyes Isten, ura és törvényhozója az emberi-nemnek: 's nevében uralkodnak és parancsolnak azután a' királyok; nevében áll föl minden emberi felsőség.“ (Bizonyosan; 's csak így nem válik az emberi felsőség zsarnoksággá. Bár erről soha egy felsőség se feledkeznek meg! Ugy soha sem is parancsolna Isten' törvényével ellenkezőt.) „Az emberre nézve“ (folytatja Fröbel) „csak az törvény, mit ő maga szab törvényül maga elébe; mit szabad önelhatározásából hozott; és szabadnak csak azon ember mondható, ki egyedül saját törvényeinek hódol.“ Nagy szavak! De mi fog történni, ha, mint közönségesen tapasztaljuk, egyik ezt, más meg amazt akarja törvényül nézetni? Mellyik lesz a' kötelező, 's valódi törvény? 'S ha csak az törvény, mit maga szab kiki maga elébe, valljon honnan veszi magát kebelünkben a' lélekismeret? Honnan van, hogy még a' legistentelenebb ember is érzi annak, gonosz tetteit rosszaló belszózatát? Onnan, mert szívünkbe is van egy, még pedig örök törvény írva, mellyet nem mi találtunk ki, mellynek hozása, vagy nem hozása nem függ az emberek' önkényétől; 's mellynek helyeslő, vagy kárhóztató szavát még az is kénytelen hallani, ki kebeléből minden lelkismeretet örömet száműzne; ki tehát magának illy törvényt nem hozna, ha annak hozása egyedül ő tőle függne. De nem függ! 'S ezért horúja keblében, akaratlanul is tanuját, biráját 's kinzóját. Különbön hisz' az Isten' törvényei mind olyanok, mellyeket az embernek önesze is kénytelen helyeselni, 's mikép az emberi-nem' nagy többségének története bizonyítja, valóban helyeselt is mindig, 's a' józan okosság' parancsolatául kész ma is nézni, 's elfogadni; tehát önma-

gunk által hozott törvényekül is tekinthetők, mint mellyeket a' véges észnek is hozni kellene, habár a' végetlen ész positive kinem nyilatkoztatta volna is őket. De ezt a' Fröbeli hitetlenség nem látja be, mit már a' pogány bölesészet is kétségtelen igazságul föltett; vagyis inkább nem akarja belátni. Szerinte tehát, le a' vallással, le minden religioval! Ő csak a' kitűzött istentelen czélt tartja szem előtt; 's e' czél: „minden felsőség, polgári törvényhozás és rend' fölforgatása.“ Ez a' communismus, más névvel istentelenség' philosophiája. Ezért tanítja Fröbel is, és iskolája (még mindig a' hamburgi Correspondent után idézünk): „Mielőtt annakokáért az emberi-nem tökéletes szabadságára eljuthat, az egy, személyes, uralkodó Istenség' eszméjének ki kell öntudatából irtatnia.“ Örült gondolat! Egy eszmét, 's olly eszmét, minő az Istenbeni hit, megsemmisíteni, az emberi-nem' kebeléből kiirtani! Hogy ezen emberek nem inkább azon törik fejüket, mint lehetne megakadályozni, hogy meg ne haljanak. Hisz' ez, miután az élet birtokukban van, még is csak könnyebbnek látszik, mint egy eszmének, még pedig az eszmék' legfonságosbikének, melly millióké, agyonütése. És a' halál' megsemmisítése jóformán érdekökben is állna azoknak, kiknek e' földi rövid lét után mit sem lehet várniok; de félnek annál többitől lehet és kell... És miért kell az Istenség' eszméjének az emberi-nem' kebeléből kiirtatnia? „Mert ezen Isten, tekintélye által, az emberek' szabad önelhatározására károsan hat...“ De nem csak ezt, hanem, mi az előbbiből a' nélkül is következik, a' lélek' halhatatlanságának hitét és gondolatát is ki kell irtani! „Épen olly károsan hat az emberek' rendeltetése fölöli hit is, vagyis a' lélek' halhatatlanságának hit... Tehát a' jövőrei számottartással is föl kell az embernek hagyni, ha itt egy tökéletes és holdog ember“ (azaz: tökéletes barom; melly a' testi kéjeket a' lelkismeret és jövő életrei gondolat' alkalmatlan emlékeztetése nélkül, zavaratlanul élvezhesse) „akar lenni. Az ember előtt legfőbb, csak az ember; ő magának Istene,“ (értjük,) „és a' közmondás helyébe: „imádkozz- és dolgozzál,“ ennek kell tételni: „dolgozzál, és segits magadon.“ Az ember' egyedüli céljának csak e' földi életnek szabad lennie; mivel egy másiktólmit sem tudunk.“ (Tudnik Fröbel és társai.) De az új philosophiának elvei szerint alakitandó köztársaságban nem elég csak a' világi felsőségen, Isten- és örökkévalóság fölöli hiten tudadni; az oktalan állatokkali „egyenlőség' és „testvériség' csak úgy lesz tökéletes, ha a' házas-ság is megsemmisítettik; tehát: „Az illy igazi köztársasághoz megkivántatik mindenk' előtt a' nőnem' emancipatiója... Ezután pedig a' kötelező házasságnak meg kell szünnie...“ További consequentiait eme' gyalázatos elvnek nem

akarjuk füzni. Hisz' a' kik ennyit bevallottak ter-
vökből, azok' utógondolataira könnyü következ-
tetést huzni.

'S most mégegyszer, vessük e' gondolkodás-
móddal azon tapasztalati gyászos igazságot össze,
hogy ezen nem-emberi, hanem ördögi tanítás-, és
politikai rendszernek, Némethonban ezer meg ezer
pártolói lehettek, és lehetnek; hogy ezen terv-
nek kivitele már fegyveres erővel is megkísérte-
tett: — 's azután gondoljunk az emberi-nem, pol-
gárisodás, haladás, műveltség, állomány és egyház'
jövőjére! 'S nem látjuk-e be az iskolának, a' ke-
resztény iskolának, e' jövőrei, roppant befolyását?
Ha a' nem-keresztény iskola illy pártot tudott egy-
tudománya- és műveltségéről híres országban ké-
pezni, nem kell-e nekünk minden áron azon lenni,
hogy a' kath. iskolát, minden illy elvek általi meg-
vesztegetettéstől, az egyházzal szoros esatlakozás
által, megóvjuk? Mert csak ezen egyház, a' kath.
egyház, és semmi más hatalom nem bírja azon ígé-
retet, hogy: „az igazság' oszlopa' lesz és „erőssége;“
hogy azt az áltudománynak semmiféle viharai sem
ingatják meg; hogy: „a' pokol' kapui nem fognak
rajta diadalmaskodni:“ tehát egyedül az ezen szik-
lára támaszkodó iskola van biztosítva azon elerőt-
lenedés, vagy épen romlottság ellen, melly Fran-
cziaországban szintugy, valamint a' porosz- és más
németszövetségi tartományokban, a' hitelenség'
eszközeül engedte az iskolát használtatni; jó lle-
het az ott a' statusnak közvetlen befolyása, kormá-
nya és kezelése alá volt helyezve!... Vagyis inkább
épen azért, mivel az egyház' eredeti, Krisztus
Jézustól nyert tanítási jogának megszorításával, a'
népnek, vallásos nevelésen alapuló, kiképezését egy
olly hatalom nézte hivatásaul, mellyre az ur Jé-
zus a' népek' tanítását nem bizta. Két nagy ország
ijesztő például áll már szemünk előtt, hol a' hit-
lenség és communismus' szellemének olly félelmes
hatalommái növekedését, ha nem is egyedül, min-
den esetre főleg a' hibásan vezetett közoktatásnak
kell tulajdonítani. Elégeljük a' tanulságos leczkét,
's ne kívánjunk saját kárunkon okulni!

De van-e remény hozzá, hogy e' tapasztat-
lást a' hatalom' kezelői használni akarják? Fran-
cziaországban talán; de Némethonra nézve sokan
nem merik erősíteni. „A' sereg kicsiny ugyan“
aránylag, mellyet ama' fröbéli tan' elszánt és nyílt
követői képeznek, „de tevékeny; és a' mi fődö-
log, a' német nemzetnek egy nagy része, hihe-
tőleg többsége, annyira meg van vesztegetve,
hogy azonnal e' romboló párthoz szegődnek, mi-
helyt az csak egyetlen győzedelmet is kivívna.“
Elnyomatott ugyan eddig mindenütt fegyveres erő
által, „de ezen gyógyszer csak palástolja a' ros-
zat; általa nem a' föllázadt s z e l l e m e k, hanem

csak a' föllázadt testek sujtatnak le. A' megmér-
gezett gondolkodásmód megmarad; 's valamig ez
nem változik, addig Némethon' megmentése felől
még csak gondolkodni sem lehet. De egy illy áta-
lános változást az érzelmekben mi sem idézhet elő
más, mint ha az egész tömeget ujlag a' keresz-
ténység' kovásza járja át. De erre egy ország-
gyűlés, egyetlen népgyülekezet sem gondolt még;
sőt a' hol némellyek gondoltak is, ellene tüstént
lármát indítottak, mint ultramontán és uralkodás-
vágyat tanúsító törekedések ellen; 's innen van,
hogy állapotunk egyenesen orvosolhatlan, és hogy
Némethon a' kétségsbeesés' szélén áll.
A' kereszténység- és keresztényi érzelemről Né-
methon' többsége mit sem akar többé tudni; egy
országgyűlés, egy birodalmi tanácskozmány sem
gondol rá, hogy a' kereszténységre utalna, mint
állapotunk' bajait orvosló szerre.“ (Pedig milly
hathatós előterjesztésben hívá föl erre Némethon'
valamennyi kormányférfiait, 's országgyűléseit
Hirschert, ismeretes javaslatában! ¹⁾ „Sőt in-
kább meglehetősen föltehetni, mikép a' német
nemzet' többsége közönyös, vagy egyene-
sen atheisticce érez.“ ²⁾ Borzasztó vád! De
e' vádat egy olly férfi emelte, ki népének szellemi
irányát ismeri, 's kit a' némethoni kath. egyház
méltán tart legjelesebb hitszónokainak egyikéül!

Hát honunk', mivel népességének iránya felől
mit mondjunk? Fájdalom, hogy a' közönyösség' vád-
ja csak olly méltán éri ötöt is, a' divatszerű né-
met irodalomnak ezen növendékét, mint rosszul
választott mesterét a' hitelenség' szemrehányása
igazságosan sujtja. De mi a' nép' vallásosságát illeti,
mi hiszszük azt, miszerint elegendő erővel bírand még
minden olly tanok- és tanítóknak utálatlali visz-
szautasítására, minőkül magukat a' communismus'
elvei, 's az ezen elveket valló tekintélyrombolók,
Proudhon és Fröbel, Ruge és Feuerbach' 'stb.
zászlói alatt, Franciaországban, Schweiz- és Né-
methonban bizonyították.

Bizodalmas levelek a' falusi mesterekhez.

I.

Atyámfiai, néptanítók! A' „Kath. iskolai lap“,
mellyre olly régóta, 's olly nagy szükségünk volt,

¹⁾ L. Hirschert Jánosnak javaslata a' positiv keresz-
ténység' sikeresb ápolása iránt; közreboesátva ma-
gyar fordításban, a' jó és olesó könyvkiadó társulat'
által. Ára a' kis, de tartalomdús könyvnek 6 kr. p.,
's elegendő róla csak annyit mondani, hogy: „mik itt
Némethon' népeleti, közerkölesiségi 's nevelési visz-
nyairól elmondhatnak, hazánk' jelen körülményeihez
is ugy illenek, mintha az író honunk' bajait is szem
előtt tartotta volna.“ (Rel. és Nev. 1848. II. 176. l.)

²⁾ „Der kath. Hausfreund.“ 1848. 924. l.

mint kiszáradt rétnek az ég' harmatára, ime megkezdte pályáját, 's meghozza hetenkint tanulságos tartalmát. Bár eljutna hozzátok is mindnyájatokhoz, falusi iskolamesterek! Bár ne lenne e' honban magyar ajku kath. néptanító, ki ez iskolai lapot ne ismerné, 's érkezését hetenkint úgy ne várná, mint jó barátját, kivel szívesen mulat, kivel bizodalmas társalgás közben szeret eszméket cserélni, 's kitől tanulni nemcsak nem szégyel, de sőt inkább egész önátadással kész. És mivel nem kételkedem, hogy rövid időn nem lesz kath. iskolamester, ki e' lapokat ne olvasná, ennek útján akarnék én, ha tudnillik az igen tisztelt szerkesztő ur megengedi, néhány bizodalmas levelet írni hozzátok. — Hogy egyenesen hozzátok írok, falusi mesterek, ezt azon figyelemnek tulajdonítsátok, mellyel irántatok, hivatástok' fontosságánál fogva viseltetem. Hogy pedig épen bizodalmas leveleket írok, annak oka az, mert egy bizodalmas levélben sokat elmondhatunk, a' nélkül, hogy haragtól kellene tartanunk, mit ha csak amugy száraz igazság gyanánt mondanánk valakinek szembe, talán meg is neheztelne miatta. Pedig nincs jobb a' békeségnél! 'S én még álmodni se szeretem azt, hogy haragosom van.

E' levelekben én teljes bizodalommal, 's a' mi ezzel együtt jár, egész őszinteséggel megírom, a' mit megírni jónak látok. Ti pedig, ha jónak látjátok, vonuljatok szobátok' egyik szögletébe; és szép csendesen olvasgassátok el soraimat. Nem bánom, ha mellé pipára gyujtotok is, hogy azon esetre, ha valami keményebb mondat fordulna elő, melly, a' mellett, hogy kemény, még valamiképp igaz is találna lenni, 's a' mi több, részben, vagy szinte egészben rátok is illenék, a' bodorfüst' felhőjébe burkolózva, kikerüljétek a' vizsgálók' észrevételeit. Azt azonban egyáltalában nem akarom, hogy tenmagatok' észrevételeit is kikerüljétek. Sőt ohajtom, hogy lelkismeretetek' ajtaja megnyílják előttem; hogy szavaim szívetek' mélyére hassanak; megérintsenek abban minden hűrt. 'Sha e' húrok' hangja netalán vádolón rezgene, ne tegyétek azt hallatlanná; sőt inkább, mint a' zeneszélbe avatottak, értsétek azt meg, mint a' romladozó orgona sip' hamis hangját, és iparkodjatok a' vád' okát megszüntetni; a' szívhúrokat a' jól hangzásig helyrehozni. . . .

Megvallom barátim! nem sokat adok olly emberre, ki a' predikációk után azt szokta mondogatni: „Na bezzeg tanulhattok ma a' komám; magára vehette a' szót szomszédom.“ Mivel a' szent lecke ha nem is vádol bennünket egyaránt, de mégis mindnyájunknak szól egyaránt; 's nem jó jel az, ha az igének magvait, a' helyett, hogy saját szívünk' földébe vetnők, másokra dobáljuk, mint-

ha nekünk nem is kellenének. Ám ha nem vagyunk is részesei a' bűnnek, vagy hibának, melly megrovatik, azért nekünk is szól a' leckéből annyi legalább, hogy: „ezentul is ovakodjunk attól.“ — Azért, az én leveleimben netalán előfordulandó vádakra se mondja azután senki: „E' szó, vagy mondás, ezt, vagy amazt a' mestert illeti.“ Mert én mindnyájatoknak írok. A' kire nem illik a' fedés, használhatja a' jó akaratú figyelmeztető intést. Kinek fölemelő karokra nincs szüksége, mert el nem esett, még nem mondhatja elbizakodottan, hogy támogató karokra sincs szüksége, hogy el ne essék. Azt mondja az apostol: „a' ki áll, lássa, hogy el ne essék.“ Nem is csak tréfából mondatik egy más helyen: „az igaz is hétszer esik el napjában.“ Ezeket előzmény, vagy bevezetés gyanánt irtam, nem, mintha el épenséggel nem maradhattak volna; hanem már csak követni akartam a' világ' szokását, melly mindennek szeret feneket keríteni, 's mint mondani szoktuk, „megadja a' módját.“

Ti édes jó barátim, mindenekelőtt mesterek, tanítók vagytok; tanítói a' nép' gyermekeinek. Azon gyermekeké, kik otthon a' szülői háznál keveset tanulnak, 's ha egyszer az iskolán átvergődtek, rendesen semmit sem tanulnak. Hivatástok tehát magával hozza, hogy e' gyermekeket szorgalmasan, és lelkismeretesen beavassátok mindazon ismeretekbe, mellyeket tudniok életsorsuk-, és állapotukra nézve szükséges, és hasznos. Nem akarom én itt elszámolni a' tanítandó tárgyakat; majd szólnak azokról tüzetesen mások. Egészen más az, mit én e' pontnál mondani akarok. Azon fájdalmat akarom elpanaszolni, mellyet érzek, tapasztalván, hogy közületek, és pedig nem kevesen, maguk sem bírnak azon ismeretekkel, mellyekre a' gyermekeket tanítaniok kellene. Szomorú; de úgy van. Igen sok mestert ismerek, és mondhatom, személyes tapasztalás után beszélek, de ismerek mestert nem egyet, ki, hogy egyéb ismeretek' hiányát ne is említsem, egy becsületes sokszorozást is alig tud csinálni; egy jóra való nyugtatványt, (a' helyesírási bakokról nem is szólva) nem tud írni, 's ember legyen, a' ki instantiáján el tud igazodni. Hányat ismerek, ki a' katechismust, és bibliát sem tudja! A' világért nem volna képes a' gyermeket könyv nélkül kihallgatni. Hogy' volna képes azután a' lelkipásztornak segítségére lenni; vagy őt betegsége alatt 's távollétében kipótolni? Az illy mesterek' katechizálása mindössze is csak annyiban áll, hogy kezébe veszi a' könyvet, és lesi a' gyermeket, nem hágy-e ki egy, és-t, nem mond-e valamely szót másképp, mint a' könyvben van? 'S tudok esetet, midőn a' gyermek' haja csak azért tépetett meg, mert „templom“ helyett, „Isten' házat“ mondott. Ez azután édes barátim, mondha-

tom, gyönyörűség egy multság, mellyben sirhatna az ember: látni egy tanítót, kinek egyik kezében könyv, a' másiban linia, vagy pácza, 's a' ki rendőri szemességgel lesi a' könyvben a' gyermek' szóhibáit, és káplári szigorral veri el ujjain az előre kiszabott ütések' teljes számát. Az illy mesterek miatt van azután pangásban falusi iskoláink' nagy része. E' szomorú körülményben fekszik oka annak, hogy sok jó elméjű falusi gyermek több éves iskolázás alatt is alig megy többre, egy kis akadozó olvasásnál. Itt van oka azon értelmetlen szajkózásnak, mellyet a' falusi iskolák' legtöbbszörében sajnos tapasztaltam. Itt van oka annak, hogy olly sok iskolában a' gyermekek bártortalanul, hebegve, sokszor remegve felelnek. Már édes barátim, azt csak átlátjátok, hogy ez így nem jól van. Szent igazság az, hogy annak, a' ki másokat tanítani akar, előbb, (sőt folytonosan) magának kell tanulnia. Sok mestereink maguk sem tudják, mint lettek azokká. A' praeparandiát azelőtt nevérol sem ismerték. Néhányan ugyan elementek Györbe, vagy Pécsre; de öt hónap, néha rövidebb idő alatt, bizony vajmi keveset tanulnak. 'S mégis azt hitték, ha egy kicsit írni, olvasni, számolni, 's az orgonát imigy-amigy billegetni tudják, már olly kész mesterek, hogy egész vármegyében sines párjok.

Az újabb praeparandiák ugyan hatalmasan képesek segíteni e' bajon. De csak úgy, ha a' mesteri jelelt gondos választással szemeltetnek ki, és csüggedetlen iparral törekeshnek a' szükséges ismeretek, 's képesség' megszerzésén. De már e' pontnál megint meg kell jegyezmem, miszerint ismeretek többeket, kik az újabb praeparandiákból kerültek ki; kik hoztak ugyan czimeres diplomákat, és mellette, ha már nem is egészen üres főköt, de kontári fölületességet, 's még hozzáboszszantó elbizottságot. Vannak fiatal mestereink között is, (tisztel, becsület a' kivételeknek) kik azt gondolják, hogy mivel a' praeparandiát Veszprémben, vagy Esztergomban, mint mondani szokták, „kivégezték,” már mindent tudnak; 's beérik azzal, hogy Veszprémben Beke Kristóf, vagy Spreiczenbart, Esztergomban Rendek, Majer voltak professoraik; noha abból, mit a' derék férfiak előadtak, alig tudnak többet, mint tyuk az abc-ből. Még csak az illy büszke kontárokkal gyülemlik meg azután a' plebánosok' baja; 's ugyan csak össze szedje magát a' tisztelendő principalis ur, (falusi mestereink így szeretik czimezni plebánosaikat,) ha a' Dominus magister'-t, (mint az öregebb plebánosok szokták czimezni a' falusi mestereket) meg akarja győzni arról, hogy valamint nem kész theologus, a' ki a' theologiát „kivégzi”, ha szinte investiált, installált plebános is: úgy szinte

még nem kész mester valaki azért, mert a' praeparandiát kivégezte, 's a' falusi tanács' áldomásozó körében a' contractust meg- és aláíratni lön, egyebek előtt, és fölött ritka szerencséje.

Már e' bajok, és pedig nyomasztó, népnevelésünkre kipótolhatlan kárt hozó bajok' megszüntetésén iparkodnunk kell. Iparkodnotok kell nektek is, derék iskolamesterek; mert higyétek el, azon fölül, hogy a' becsületes mesternek szintugy érdekében áll a' jó népnevelés, mint magának az összes népnek, az ollyatén tudatlan, avatatlan, ügyetlen kontár mesterek miatt nem részesül tiszteletre méltó testületetek azon becsülésben, mellyre érdemes, és sok tekintetben szüksége is volna.

Arra kell mindenek előtt törekedni, hogy minden kasza-kapa kerülő, dologtalan léhütő, mesteri jelelt ne lehessen. Mert a' ki egyéb dolgot kerül, az bizonyára a' tanulás, és tanítás' roppant nehézségű munkájának sem fog örvedeni. A' tanuláshoz, és tanításhoz nem dologkerülő naplopó, hanem munkaszerető ember kell, ki éji álmát is kész hivatásának föláladozni. És itt nem hagyhatom szó nélkül, miszerint igen sok, egyébiránt jó embereknek, még plebánosoknak is, megbocsáthatlan hibájok: sokszor igen alkalmatlan egyéneket venni pártfogásuk alá, 's őket a' praeparandiákba beerőszakolni; kiből azután igen sok esetben nem lesz egyéb, háladatlan, haszontalan embereknél. Azon kell lennünk, hogy a' mesteri állomásokra, a' mennyire csak lehet, püspöki praeparandiákból kikerült egyének alkalmaztassanak.... Nem akarom én e' nyilatkozatommal a' többi intézeteket kisebbiteni; de azt őszintén megvallom, miszerint catholicus természetemnél fogva, sokkal több vonzalmat, 's bizodalmat érzek olly intézetiránt, melly közvetlenül püspöki figyelem alatt áll: tehát közvetlenül az egyház' édes anyai ajkairól szívja az életleheletet. *)

*) Tehát, hogy a' kívánt czélt annál biztosabban elérjük, 's a' tanítói hivatalra készülő ifjak se szenvedjenek méltatlanul, de a' legkárosb egyenetlenség és bizodalmatlanság' magvait se hintsük el, és engedjük elhintetni a' tanítói testületben: azon kell lennünk, 's lenniük az illetőknek, hogy minden olly képezdék, mellyekben a' catholicus elemi-iskolák' számára, catholicus tanítókat akarnak képezni, valóban catholice organizáltassanak, azaz: helyzettessenek püspöki fölügyelet alá; 's akkor szent a' békeség; nem is lesz ok semmi bizodalmatlanságra. Ennyit pedig a' kath. egyház csakugyan joggal kívánhat; joggal kívánhatja tudnillik, hogy olly iskolákban, mellyekben a' kath. hit- és erkölctan a' legfőbb és szükségesebb tanulmány; mellyek' alapjául egyenesen csak a' valódi nevelés szolgálhat: hogy az illy kath. elemi-, 's valódi nevelés szőlítva, plebánia-iskolákban tanítani akaró egyének, méltók legyenek az egyháznak

Azon kell lenetek barátim, néptanítók! hogy a' tökéletesedés' utján meg ne álljatok; hanem folytonos tanulás által mindig előbbre haladjatok. A' tökéletesedés' pályáján előbbre nem menni, annyit tesz, mint visszamenni. Az emberi elme olyan, mint a' rét. Am nézzétek el a' réten, mint hajt ki tavasz' kezdetével a' fü: 's mint gyönyörködteti zöld bársonyával a' szemet, biztatja jó szénatakaritással a' gazdát. De ha később, és gyakrabban nem öntözi meg Isten hasznos esővel, vagy az emberi szorgalom nem igyekszik e' hiányt mesterséges öntözéssel pótolni, úgy végre kiszárad, elkopárodik az; és nem mulat rajta a' szem; nem kaszál a' gazda. Így, ha életünk' tavaszán, ifju korunkban szerzünk ismereteket, mellyek mint fris tavaszi hajtások, szépek, és reménydusak: ha csak elménket a' szorgalom' verejték-harmatával utóbb is, és sokszor nem öntözzük, úgy jár az, mint a' kiszikkadt rét. Elfonnyadnak ifjukori ismereteink, mint égető melegben a' tavaszi gyönyörű hajtások; és életünk' delén állni fogunk, mint a' kopár rét, melly senkit sem gyönyörködtet, senkinek hasznót nem hajt. Pedig, ha az igazat meg kell vallani, itt ismét nagy hiba van. Szeretik ugyan mestereink poharazás közben elmondogatni, hogy: 'a' jó pap holtig tanul: de arra a' gondolatra csak ritka jött még, hogy: 'a' jó mesternek is holtig kell tanulnia'; mert hiszen ő is tanító, valamint a' pap. Csakhogy persze sokkal mulatságosabbnak tartják sokan, az üres órákat vadászattal, házálással, pinczézéssel, 's a' naplopásnak ki tudja hányféle nemeivel eltölteni, mint félrevonultan a' világ' zajától, olvasgatni, tanulgatni.

Óh mint szeretném itt a' tanulás' gyönyöreit élénken rajzolni! De visszatart a' gondolat, hogy valamint a' hitélet' gyönyöreiről hiába beszélek annak, ki az ur Isten' édességeit még meg nem izlelte, úgy a' tanulás' édességét is hasztalan magasztalom olyan előtt, ki tanulni nem szeret, nem szokott. Hanem azt már csak elmondom, miszerint meggyőződésem szerint mindenkép azon kell lenünk, hogy a' tudatlanok, kontárok, mesteri állomást ne kapjanak; és így lassankint azon testületből, mellyből ugyis kirínak, mint uj folt a' kopott ruhából, kiszorittassanak. Sokan erre talán azt mondják: „Ez bizony Szabó Imre uramtól nem a' legszebb gondolat. Már mi legyen az illy szegényekből, ha mesteri állomásukból kiesnek?..

bennök helyezett osztatlan bizodalomára, 's hogy az egyház tökéletesen meg lehessen róla győződve, miszerint a' plebánosokkal azon egy célra, legőszintébb igyekezettel fognak közremunkálni: magukat az Ur' szőlőjében dolgozók' segédeikül, tehát küldetésüket egyedül csak az egyháznak köszönhető mesterekül tekintve.

Szerk.

Na már édes jó barátim, hogy harag ne legyen, kimagyarázom magamat. Én így veszem a' dolgot. A' kit az ur Isten mesternek teremtett, annak kedvet is adott hivatalához. Az illyen, szép, és fontos hivatását érezve, mindent elkövet, hogy azt betöltse; és hogy betölthesse, magát arra ki is képezi. Az illyen mesternek való; az illyen tanul, iparkodik magát folytonosan tökéletesíteni: 's így megrovásom alá épen nem esik. Bizony nem; sőt ohajtom, hogy szellemi munkássága olly anyagi jutalommal találkozzék, melly őt az életföntartás' zsidbasztó gondjaitól fölmentse, 's ez által még inkább hevítse őt szent igyekezetének folytatásában. Óh barátim! a' jó, szorgalmas, ügyes mesternek nincs buzgóbb pártolója, nincs jóbbakarója nálamnál. De megint ellenben azt is megvallom, hogy az ollyan mester iránt, mint mester iránt, a' ki nem annak való, ki magát hivatalára nem képesítette, ki ahhoz nem ért, magát nem miveli, — nem érzek vonzalmat. Az illyent, mint embert, mint felebarátomat szeretem; a' miben lehet, segítem: de mint m e s t e r t, nem tartom egyébre méltónak, hanem arra, hogy helyéből kiszorittassék, és azt engedje méltóbbnak által. **) Ugyan édes barátim, érdemel-e mást egy olly ember, ki hogy a' munkát kikerülje, mesterré lesz: hogy dolog nélkül, ha nem is fényesen, de mégis élhessen? Ugyan ki adott nekik kiváltságot arra, hogy Isten, és a' természet' törvénye ellen, dolog nélkül éljenek? Mikor én azt mondom, hogy a' tanulatlan, ügyetlen, hanyag mesterek állomásaikból kiszorittassanak, nem kívánok egyebet, mint azt, hogy dologra szorittassanak. A' ki nem mesternek való, legyen azzá, a' minek való, csak mesterré ne. Nem minden ember mindenre való; de valamire mindenik való; 's igen kevés az egészen semmire való. Azért ha valaki nem mesternek való, lehet becsületes mesterember, vagy szántó-vető polgár; tehát legyen az. Nem szerette a' könyvet forgatni; forgassa tehát a' kaszát, kapát, vagy kalapácsot. Ha olly öreg, hogy az illy munkát már nem végezheti, részesíttessék egy kis nyugpénzben.

Illy értelemben kívánom vétetni szavaimat. 's ki még illy értelmezés után is haragudnék miattuk, elárulná, hogy maga is azok' sorában áll, ki-

**) Ugy van. Egy olly hivatal, mellytől annyi ártatlan lélek' földi 's örökké tartó java függ, mellynek hűség betöltésétől várható csak egy egész község' gyenge sarjadékának, egy egész jövő nemzedéknek értelmé, 's nagy részben erkölcsi előmenetele, üdve is, — a' tanító- 's népnevelői hivatal, nem lehet pusztá kenyérkeresési eszközzé alacsonyítani; és százak, ezegek' jóllétét kockáztatni, hogy egy ember, ki kenyeret másképp is érdemelhetne, kényelmesebb (ha mégis ollyan?) életet folytathasson.

Szerk.

ket ítéletem sujt. Tehát tisztelet és becsület a' jó mestereknek; de uti füvet talpukra, és szerencsés utat a' tudatlan kontároknak, kik erőszakkal tola-kodtak ama' tiszteletre méltó testületbe, 's most annak csak kisebbségére, gyalázatára vannak. Ez volna első levelem. Ha szerkesztő ur megengedi, *³) majd folytatom. Ti pedig édes jó barátim, vegyétek jó szívvvel mondásaimat; vagy ha valami észrevételek van, feleljetek ezen az uton leveleimre; majd megint én is hozzá szólok a' titek-hez. Isten velünk!

Szabó Imre,
pesti egyetemi tanár, és hitszónok.

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangéliumok fölött.

Nagybőjti II. vasárnapra.

(Sz. Máté. 17. rész. 1—9. v.)

„Az időben maga mellé vette Jézus Pétert, Jakabot, és ennek öcsését Jánost, és fölvezeté őket külön egy magas hegyre. 'S elváltozott színében előttök. 'S arca ragyogóvá lön, mint a' nap; ruhái pedig, mint a' hó, tündöklének. 'S ime Mózes és Illyés megjelenének nekik, vele beszélve. Felelvén pedig Péter, monda Jézusnak: Uram! jó nekünk itt lennünk; ha akarod, csináljunk itt három hajlékot: neked egyet, Mózesnek egyet, és Illyésnek is egyet. Míg ő szólna, ime fényes felhő árnyékozá be őket, 's a' fellegből szózat hallatszott; mondván: Ez az én szerelmes fiam, a' kiben nekem tökéletesen kedvem telt: őtet hallgassátok! 'S a' tanítványok ezt hallván, arcukra estek, és igen megfélemlének. 'S Jézus hozzájuk járulván, illett őket, és monda nekik: Keljete föl, és ne féljete! Fölemelvén pedig szemüket, senkit sem látának, egyéb magát Jézust. 'S alámenvén a' hegyről, megparancsolá nekik Jézus, mondván: senkinek se szóljatek a' látás fölől mindaddig, valamig az ember' fia halottaiból föl nem támad.“

I. Hova vezeti Jézus a' különös kegyelemből maga mellé vett tanítványokat? A' magányba, egy magas, tehát az emberek' zajos foglalkozásaitól ment hegyre. 'S mi oknál fogva teszi ezt? Csak azért, hogy ott, mint sz. Lukács' evangéliumában olvassuk, „imádkoznék.“¹⁾ Ajtatósságra vezeti őket, és a' legkomolyabb, mert kinszenvedése és halála felőli, szomorú elmélkedések' tartására. Ez vala tudnillik tárgya, a' Mózes- és Illyéssel folytatott beszélgetésnek! „Kik dicsőségökben láttatva magukat, szólnak az ő kimulása felől, melly Jerusalemben vala végbemenendő.“²⁾ Milly tárgy! A' világ' Megváltója, Mózes- és Illyéssel, az ó-szövetség' legnagyobb férfival, kimulása felől értekezik; arról, mellyet a' próféták' jóslataiban olly világosan ábrázolva szemléltünk! Kétségkívül a' tárgy végtelenül fönségesebb vala, hogy sem azt a' ta-

nitványok már akkor fölfoghatták és megérthették volna; azért olvassuk is róluk, hogy a' hegyről alámenvén, az előttök megfoghatlan kimenetel iránt kérdést tőnek az ur Jézusnak; ki kétkedésöket, a' próféták' iratainak megmagyarázásával eloszlatta.³⁾ De szükséges volt, a' bekövetkező kinszenvedésre előkészítettnek; nehogy abban, hogy az ur várt eseményben, annyira megbotránkozzanak, hogy az ur Jézust el is hagyják. Szükséges volt, a' csak pár perczig tartó, de isteninek bizonyult dicsőség' tanuivá lenniük; hogy a' keresztfán szenvedett gyalázat-, és az Üdvezítő' lealacsonyítottásának szemléletére mindenbenne helyezett bizodalomuk, hitök el ne enyészszék. Szükséges volt, hogy épen azok lennének tanui dicsőségének, kik az olajfák' hegyén vérrel verejtékezését, 's halálos aggodalmát látandók valának.⁴⁾ Megmutattatott nekik a' dicsőség' Urának fénye, hogy önkényt magára vállalt szenvedéseinek borujában is kiismerhetnék az Isten' egyszülöttének méltóságát.

II. Az emberi gyarlóság' tulajdona, a' szenvedésben csak megalázó büntetést, megvetendő sorsot, nyomorult emberiséget látni, 's az istenit, mi a' békével türt szenvedésekben rejlik, félreismerni; holott ugyanazon Jézus, az ártatlan, a' dicsőség' királya' szenved a' keresztfán, ki magát a' színváltozás' hegyén mennyei fényben láttatta, 's kinek az angyalok isszolgálának! Legyünk rajta, hogy a' valódi érdemet, a' jót és istenit, képesek legyünk a' szenvedés' állapotjában is szintugy kiismerni és tisztelni, valamint a' megdicsőítettés' fénykoszorujában! A' mi jó és szent, az nem változik azért rosszra, hogy Tabor' hegyének égi sugárait nélkülözvén, a' Golgothára nehezült éj' setettségébe vagyon burkolva. Ott a' menny világos felhőben, itt a' nap' elsetetése által, de mindig ugyanazon menny hallatja szózatát: „Ez az én szerelmes fiam; őtet hallgassátok!“ Hallgassunk az igazság' szózatára, bármilly legyen a' sors, melly azt e' földön környezi. A' világ elmulik, de Isten és az ő igazsága megmarad örökké.

III. Nem a' vendégségek, nem a' földi vigaságok nyújtják a' legtisztább örömeket. Sz. Péter nem Kánában, a' menyegző' vidám örömei közt, hanem a' Tabor' hegyén, (az ur Jézus-, és apostolaira váró szenvedések' előérzete mellett) mondja: „Jó nekünk itt lennünk!“ Azonban e' lelki örömek 's vigasztalások is csak pillanatig tartanak e' földön. 's csak hamar a' megkisértetés' nehéz küzdelmei által váltatnak föl! Ah milly örömeit maradna az ember a' jök' társaságában, gond és világi bajok nélkül, szabadon a' nyomorgatótól; de a' földi öröm csak pillanatig tart, 's az előbbi bajok ismét visszatérnek. De hagyj térjenek. Az is, jó nekünk, hogy visszatérnek. Térjenek bár gyakran vissza; egyszer csakugyan végök fog szakadni. Nem adatott az embernek, hogy már e' földön mennyek' országára találjon; hanem hogy innen elkivánozzék. Mondjunk le a' világnak rövid ideig tartó, sokszor vétkes, soha sem veszély nélküli örömeiről, hogy a' mennybeli nyerhessük; munkálkodjunk, hogy egykor megpihenhessünk; szenvedjünk békével, hogy egykor jutalmat nyerhessünk, ott, hol egyedül jó lenni a' embernek, Krisztus Jézus- és anyalainak társaságában, 's ama' jó lelkek közt, kiket a' halál előre odavitt, elválasztván egy időre tőlünk; ott, hol a' viszonlátás' örömeiben a' színről-színre látott Uristent vég nélkül, zavaratlanul dicsőíthetjük.

IV. Ha valaki azt mondaná: „szolgálj nekem öt vagy tíz évig; ha híven szolgáladasz, ennyi 's ennyi ezer forint

*³) Igen szívesen veendi.

Szerk.

¹⁾ Sz. Lukács. 9, 28. — ²⁾ U. o. 9, 31.

³⁾ Máté. 17, 10—13. — ⁴⁾ „És maga mellé vevén Pétert, és Zebedaeusnak két fiait,“ (tehát ismét Jakabot és Jánost.) „kezde szomorú lenni, 's fölöttébb rettegni.“ (Mát. 26, 37.)

lesz jutalmad: ah milly sokan, és milly örömmel szegőd-
nének szolgálatába; milly pontosan teljesítenék akaratját;
milly békével tünnék a legnagyobb terhet is: azon édes re-
ményben, hogy kitöltvén a néhány évet, jóllétüket mara-
dandólag biztosítandják. 'S valljon miért nem akarunk Is-
tennek illy hiven és kitartólag szolgálni? midőn ő sokkal
nagyobb jutalmakat ígér; nem is egy-két esztendeig, ha-
nem örökké tartókat! Az emberek meg is esalnak, képte-
lenekké is válnak ígéreteik teljesítésére; mit Istenről nem
mondhatni; 's a világ' szolgálói mégis számosabbak! Pedig
mi az, mit az Isten, hű szolgálónak ígér? . . . Még akkor is,
midőn a föld' kerekességéből egy porszem sem lesz többé,
midőn az időnek vas foga a látható egek' alkotmányát is
megemészttette, midőn a nap és hold elkopnak, mint az
avult ruha, 's az esztendők' ezredeinek hosszú sora alatt
minden, a mi most látszik 's érzéseinket ingerli, elenyé-
szik, és egy egészen új világ jövend e mostaninak helyébe:
a boldog hivek akkor is élni fognak, élni 's örvendeni,
minden unatkozás, szomorúság és abbéli félelem nélkül,
hogy ezen boldogságnak valaha vége szakadjon! 'S illy vé-
getlen örömekért, mellyek az annyi századok előtt élt Mó-
zset és Ilyést is az ur Jézus' kortársaivá teszik az örökké-
valóságban, ugy hogy életerejek- és diesőségükben meg
nem fogyatkozva fognak az utolsó emberrel is, a végna-
pon, szólhatni, — e' végetlen örömekért nem volna
mélto néhány évek' szomorúságát eltünni? — Vajha erről
gyakrabban elmélkednének; ugy mi is az élet' fárasztó gond-
jai közt, bizodalom- és legjobb reménységgel eltelve tekin-
tenénk föl az égbe, a reánk váró jutalmak' elébe: mint a
dologközben kifáradt napszámos tekint az alkonyodó napra:
magát az annak lementé után nyerendő jutalommal biztatván.

V. Tekints az egekre keresztény! Ott a te valódi
hazád; ott fogod elnyerni jó tetteid' jutalmát. Ne gondold a'
megvettetéssel és gyalázzattal, mellynek e' földön érdemet-
lenül ki vagy téve. Ez volt sorsa az apostoli karnak, ez
volt sorsa az Isten' egyszülött fiának is! Most ugyan gyarló
teremtény vagy, alávettette a betegségeknek és nyaválák-
nak; megrosszolt tested, 's elrutított alakod nyomorult lény-
nek bizonyítanak ugyan lenni: de jön egy nap, mellyben
eme' töredékeny test angyali szépségben fog, valamint a' nap
ragyogni. Gondold meg óh ember: te most itt egy szegény,
elhagyatott árva, ott egy örök birodalom, egy fölséges ki-
rályi szék' részese; itt egy kevésre becsült béna, de ott egy
nem mulandó fényben ragyogó mennyei valóság; itt csak-
nem kizárva az emberek' társaságából, a' világnak föl-
piperézett fia messze kikerülnek, nehogy érintkezésbe is
jőjjenek veled: ott azonban, az angyalok' karjai várnak
rád, hogy mint Lázár Ábrahám' kebelében, te is az ő test-
véri ölkében minden nyomorúságról megfeledekezhessél.
Van-e, 's lehet-e ennél vigasztalóbb gondolat az emberre
nézve? Pedig e' gondolat valóságban alapszik. Mindezt
ugyanazon Jézus mondja neked, ki felől a' mennyből jött
szózat mondá, hogy: „őtet hallgassátok!“ Kire is hallgat-
nátok másra? Volt-e valaha nálánál a' szegények- és vigasztal-
ásra szorultaknak jobb, részvételjesebb, és bajjaikat kö-
zelebről ismerő barátjok?

A' pusztai sziget. *)

Bizonyos város' lakói azon különös szokást hozták
be maguk közt, hogy királyuknak mindenkor valamely
idegent választottak; kit azonban darab idő múlva ismét

*) Barlaam' parabolájából.

eltávolítottak; helyébe mást választván. Egykor épen új
király' választásával foglalkozának, midőn meghallák, hogy
egy tekintélyes külsejű vándor közelít városukhoz. Tüstént
elébe siettek, 's őt királyuk gyanánt üdvözelve, azonnal
a' királyi palotába vezették, 's ott irántai hódolatukat nyil-
vánították. Az udvari nép hozzátalakodva mutogatá neki a'
palotában fülhalmozott kincseket, 's a' királyi lak' vala-
mennyi drágaságait, és monda neki: „Ime, mindez a' tied,
és veled tetszésed szerint bánhatsz. Mi pedig mindannyian
szolgáid vagyunk, és mindig készek, parancsolataidat tel-
jesíteni, 's bármily kívánatodnak is eleget tenni. Éljetek hát
hatalmaddal, és ne vonj meg semmi örömet szivedtől.“

Az új király előtt az egész dolog fölöttébb különös-
nek tetszett, és semmiképen sem tudott rajta eligazodni.
Az udvari csapodár hízolgók közt azonban egy komoly,
fisztes külsejű férfit vön észre, ki neki nem hízolt, nem
is tolakodott közelébe. Ehhez fordult a' következő kérdés-
sel: „Ugyan mondd meg, azon diesőség, mellybe olly egy-
szerre helyeztettem, valódi-e; vagy az egész csak mo-
róró álom?“ A' böles férfi fölvilágosítá őt az e' városban di-
vatozó régi szokásról, mellyet az idegen olly különösnek
talált, és folytatá: „Az ugyan való, hogy jelenleg ura vagy
mindezen kincseknek, és sokaságnak, melly trónodat környe-
zi. De tudd meg, hogy mindez csak kis ideig tart. Nem so-
kára ezen város' lakosai téged is le fognak az uralkodói
székről vetni, 's egy pusztai szigetre száműznek. Ez volt
sorsa még minden, előtted uralkodottaknak, és így fogsz
te is járnai. Sokan, kik előtted ültek a' trónon, a' rendelke-
zésükre álló gyönyörök által meg engedék magukat vakit-
tatni, 's éltöket, ugy szólván, folytonos mámorban tölték.
A' leccze, mellyet nekik én és elődeim adtunk, mit sem
használt. Ugyanazért ama' pusztai szigeten mit sem is vár-
hattak egyebet, egy elláthatatlan nyomorúságnál. Hasz-
nald te a' hatalmat, mellyel e' pillanatban bírsz, jobban.
Ha okosan viszed a' dolgot, ugy ama' pusztai szigetet,
mellyre fogsz szállíttatni, egész paradicsommá változtat-
hatod által.“

Az értelmes király a' böles férfit bővebb utasítások'
adására kérte, hogy mitévő legyen; és e' percztől fogva
minden gondja csak arra volt irányozva, hogy a' pusztai
szigetet egykori lakásaul elkészíttesse. Alattvalói közül
kiszemelte azokat, kiket leghivebb és biztosabb emberei-
nek tartott: nagy kincseket adott nekik által, hogy azo-
kon szükséges műszereket vásároljanak, 's mindenféle ve-
teményeket és esemetéket, különféle házi állatokkal együtt,
hogy a' szigeten lakhelyet építsenek, kerteket, szántóföl-
deket és réteket készítsenek, és mindarról, mi egy kényel-
mes és örömteli élethez megkivánatlik, kellőleg gondos-
kodjanak.

Végre elérkezett a' nap, mellyen a' város' lakosai
megragadák őt, 's a' tenger' partján álló hajóhoz vezeték,
melly őt a' szigetbe szállítsa. Hova midőn eljutott, az elő-
reküldött hűséges munkások örömmel fogadák, 's meg-
mutogaták neki az új lakot, az azt környező gyönyörű ker-
teket, a' messzeterjedő szántóföldeket és réteket, 's a' szép
zöld ligeteket, mellyekben nyájak legelésztek. Mindent, a'
mi csak hasznos és kellemes lehet, egész bőségben talált
itt; 's nyugodtabb, boldogabb életet élt, mint ama' város-
bani rövid ideig tartott uralkodása alatt.

* * *

A' város e' példabeszédben a' világot jelenti, melly-
ben az ember, midőn születik, mindent elkészítve talál
fogadtatására; hol örömmel láttatik, és hatalmat nyer a'
különbféle javak és élvezetek fölötti szabad rendelkezésre.

A' hizelgők, kik eme' város' uj fejedelmei közül olly sokakat elszédítettek, hogy szerencséseket egyedül hín diesőségben, mulandó javak- és hamar eltűnő multságokban keressék, a' világ' kísértő alkalmi. Ama' böles férfi a' religio, melly minket a' földön életelünkéről 's mindarról értesít, mit e' világon tennünk 's mellőznünk kell, valamint arról is, mi reánk a' jövődő életben vár. A' pusztasziget az örökkévalóság. Tőlünk függ, a' jövő életre végetlen gyötrelmet, vagy pedig örömteljes, boldog állapotot készíteni. Üdv annak, ki ezen rövid életidőt arra fordítja, hogy általa egy boldog öröklét birtokosává váljék!

A' bartensteini harangozó.

Nem messze Bartenstein városától, az Alle vize mellett, (a' königsbergi kormánykerületben.) maig is láthatók egy régi vár' omladécai. E' vár a' hajdani Bartenstein. Építői a' német rend' vitézei voltak: 's a' hely egyike Poroszországban birt főbb erősségeiknek. Innen küldözék szét a' rend' lovagjai a' környéken lakozó, még akkor pogány vallású poroszokhoz, a' ker. hit' hirdetőit; megtérítésükön folytonos és kitartó buzgósággal munkálódván. De a' poroszok' vad és féktelen indulata, 's bálványozó papjaik' ösztönözése, mint kik mindent elkövettek, hogy hiveiket a' bálványok' ősi tiszteletében megtarthassák, a' rendlovagok' igyekezetét mód nélkül nehezíték. Ők a' pogány poroszokkal folytonos háboruban éltek, 's az utóbbiak nem egyszer nyomultak egészen a' vár' aljáig, mellyet mindenekelőtt megvenniük kelle, haugyan a' rendlovagokat az egész országból kiszorítani akarták.

E' folytonos harcok' folyamában történt, hogy a' pogányok, többszöri véres ütközetek után, a' rend' vitézeit egészen a' bartensteini várba nyomák vissza; 's azt számíthatatlan seregeikkel körüllepvén, ostromlani kezdék. De bármily dühös megrohanásokat tőnek is ellene, a' rendvitézek hősies elszántsággal verék a' támadókat mindannyiszor vissza; úgy hogy a' pogányok nem diadalmaskodhattak. Azonban a' fegyverek' ereje által meg nem hódítható rendlovagokat egy más ellenség, az éhség vala meggyőzendő! A' pogányok a' várat olly szorosan bekerítették, hogy az ostromlottaknak sehonnan sem lehetett eleséget bevinni. Ekkor az éhség megtörte a' hősök' erejét; pusztító nyavalák dühöngtek, 's a' legjelesebb, legerőteljesebb vitézeket, a' keresztnek leghivebb védőit, ragadák el: a' még életben maradtak pedig esontvázak gyanánt lézengtek; semmi reményök sem lévén többé, a' várat megtarthatni. Illy állapotokban az iránt tanácskoznak, ha valljon nem jobb lenne-e, karddal kezökben elesni, vagy pedig futásban keresni menedéket? A' lovagok ez utóbbira szánták el magukat; mivel, ha sikerül, éltöket ez által a' rendnek teendő további hasznos szolgálatokra valának megtartandók.

De miképen fogják a' hatalmas és gondosan vigyázó ellenséget kikerülhetni? A' pogányok a' várat háromszorosan is körülkerítették, és fölöttébb nehéznek, csaknem lehetetlennek látszott, az ezen hármasszerítéseni keresztül ronthatás. A' lovagok nem tudva, mitévők legyenek, 's elcsüggedve, már-már határozat nélkül valának szétmenendők, midőn Kunó, egy már alig látó, törődött aggastyán fölkelvé, így szóla: „Ne csüggedjete el vitéz bajtársaim, és kísértsetek meg a' futással menekülést! Én nem kételkedem rajta, hogy az ellenségen szerencsésen keresztül juthatok; egyedül az szükséges, hogy a' várban, az eltávozástok' következtében támadt esendőség, ne legyen áru-lótokká! Ugyanazért jó lesz, ha közülünk a' várban fog egy visszamaradni, 's mig a' többiek futnak, a' mise- és ve-

esernyére, szokott módon meg fogja a' harangot huzni. Ez által az ellenség tévedésbe fog hozatni, 's általa sokak' élete meg lesz mentve. Nehogy pedig a' választás neheze-tekre essék arra nézve, hogy ki legyen a' harangozó, én a' rend' javára teendő eme' végső szolgálatra magamat önkénynt följánlom. Én ugyis a' sir' szélén állok; öreg esontjaimban nincs erő többé, hogy az ütközetben a' kardot formagathatnám; szemeim' világát elvesztve, alig tudnék vele-tek el is futni. Ellenben ti még mindnyájan fiatalok és erősek vagytok: ti a' rendnek még vitézül szolgálhattok; ugyanazért engedjete kéresemnek: hagyjatek engem itt, harangozóul, és szeretett testvéreim' megmentőjeül, hátra.“

A' rendlovagok, mindannyian mélyen megilletődve, sokáig vonakodtak Kunó' kérésébe beleegyezni; de ez nem tágitott, és folytonosan kérvén őket, azon kötelességükre is emlékeztette, mellyel fogva tartoznak éltöket, ha ez becs-telenség nélkül történhetik, a' rend' javára megkimélni. Így végre csakugyan engedtek a' lovagok, és nehéz szív-vel készületeket tőnek a' futásra.

Midőn tehát estve lőn, a' rendvitézek templomba ve-zeték az öreg Kunót, 's kezébe adván a' harangkötelet, sirva bucsut vettek tőle; szabadítójukat az ég' oltalmába ajánlván. Az éj' setétségének leple alatt megkerülék az el-lenség' őrtüzeit; elszántar a' haláltusára: 's a' pogányok' messze szétterülő sorain k' resztüllopdztak; és Isten' se-gítségével, szerencsésen elérék a' további fedezésül szol-gáló erdőt. Ekkor a' várból szólani hallották a' hajnali so-losmára hívó harangot, mellyet visszahagyott testvérok meghuzott... Áhitattal eltelve borulának mindannyian térdre; 's hálákat adván Istennek a' szerencsés menekülé-sért, a' nemes Kunó' részére is oltalom- és szabadulásért esedeztek.

A' várbeli kápolna' harangja rendesen megkondult a' kiszabott időben, reggel, délben és estve, 's a' solosmai órákra; de a' hangok mindig gyengébbek lőnek, mig végre harmadik reggel egészen elnémultak. A' pogányok azt hit-ték, hogy az egész várbeli őrizet az éhhalál' zsákmányává lett már, mivel két nap óta a' vár' ormain kit sem lehetett észrevenni. Mig azonban a' harangszót hallották, nem mer-tek az erősséghez közelíteni; mivel a' vitézek' eles nyilai sokszor megbánatták már velök ebbeli merészségöket: de most, miután a' harangszó is mindig gyengébb lett, 's vég-re egészen is elhallgatott, a' várban pedig halálesend kö-vetkezett be, most már idején lenni vélte az ellenség, ost-romlani a' várat, mellyben többé semmi ellentállástól sem tarthatott. Vad diadallármával nyomult be a' dühös sereg, a' várnak félig összerombolt kapuin, 's bosszuját a' rend-lovagoknak, mint vélte éhen holt testeim tölneni készült. Kivont karddal tódulának a' pogányok az erősség' folyosói-'s teremeibe: de sehol sem találtak egyetlen-egy rendlo-vagra is, sehol sem találtak a' halál' pusztító nyomaira.... Csak a' kápolnában támaszkodott a' falhoz, mindkét kezé-ben a' harang' kötelét tartván, egy ősz szerzetes, az öreg Kunó, — az imádságra hívó harangozás közben kimulva.

TAN- ÉS NEVELÉSÜGYI TUDÓSÍTÁSOK.

Ausztria.

(A' közoktatási ministerium' tanítási terve. Folyt.)
38. §. A' felső-gymnasiumok, vagyis lyceumok sokkal kevesebb számmal lesznek, mint az alsó-gymnasiumok; 's az alsó-gymnasiumok' egy-egy osztályában a' ta-

nulók' száma a' 80-at, a' felső-gymnasiunomi osztályokban pedig a' 120-at meg nem haladhatja. A' gymnasium' fölállítására és megszüntetésére felől, a' tartományok' külön szükségelhez képest, a' tartományi gyűlések fognak határozni.

39. §. Az új felső-gymnasiumok avagy lyceumok, az eddigi két humanitási osztályoknak, a' philosophiai tanulmányok' osztályának két kötelező tanfolyamávali egyesítése által fognak képezettni; a' jelenleg önálló philosophiai intézetek' professorai, jövőben vagy a' bölesészeti karok-, vagy pedig az új lyceumoknál nyerendvén alkalmaztatást. Utóbbi esetben személyökre nézve, sem rangjokat, sem pedig eddig huzott fizetésöket illetöleg, nem fognak veszteséget szenvedni.

40. §. Az alsó-gymnasiumban az osztályrendszer, a' felső-gymnasiumban pedig a' szakrendszer bir tulnyomósággal.

41. §. Egy tanító sem tartozik hetenkint 20 tanítási, úgy szinte egy tanítvány sem 30 tanulási és gyakorlati óránál többet magára vállalni.

42. §. Minden tanulónak szabadságában áll: a' gymnasiumnak bármelnyik osztályába soroztatni magát, ha az arrai előképezetést, egy fölvételi próbatét' kiállításának bizonyítványával tanusithatja; valamint az is: hogy mint rendkívüli hallgató, a' gymnasiumi tanulmányok közül csak egynemelyiket tanulhassa. — Az olly tanítványok, kik valamely karbeli tanulmány' rendes hallgatói gyanánt akarnak valamely egyetemhez átmenni, az utolsó lyceumi osztályt második félve is bevégezvén, külön érettségi próbatétnek (Maturitäts-Prüfung) tartoznak magukat alávetni.

43. §. A' valóban szegény és jó tehetségű tanulók, a' gymnasiumokban ingyen részesitetnek a' tanításban. Egyébiránt pedig a' tartományi gyűlésektől függ, hogy akarnak-e, 's mennyi iskolapénzt meghatározni.

44. §. Hogy valaki ezentul gymnasiumi tanítóul alkalmaztathassék, a' jeleltnek szükséges, hogy az egész gymnasialis tanfolyamot (eddigi rendszerben a' bölesészeti tanulmányokat) elvégezte, tovább valamely philosophiai karnál az általános tudományok' tanulására két évet fordított, 's végre tanítói képességét, egy e' végre különösen kinevezett bizottmány előtt kiállott elméleti próbatét által, eléggé tanusította légyen. Erre egy évet tartozik még valamely nyilvános gymnasiumnál gyakorlatra fordítani; mi után ez, tanítói ügyessége felől, gyakorlati tekintetben is, bizonyítványt ad. Csak ki elméleti-'s gyakorlatilag egyaránt képesnek fog a' tanításra nyilvánittatni, ajánlathatik valamely tanítói állomásra. Az elméleti képesség' tekintetéből kiállandó próbatétek különbözők, a' mint tudnillik a' jelelt vagy az alsó-, vagy pedig a' felső-gymnasiumnak, 's mindkét esetben az illető tanulmányok' egyik vagy másik főcsoportozatának akarja magát szentelni.

45. §. Valamely tanítónak első alkalmazása, három évig, csupán ideiglenes. Határozottan kinevezett tanítók egyedül valamely nagyobb vétség, vagy folytonos hanyagság miatt, rendes nyomozás után, a' tartományi iskolatanács' indítványára, a' ministerium által mozdittathatnak el.

46. §. A' felső-gymnasiumi tanítók ezentul, egyedül alkalmas voltukrai figyelemmel, minden arrai tekintet nélkül, hogy milly rendűek, vagy milly testület' tagjai különben, lesznek kinevezendők. Ugyanezen elv fog az alsó-gymnasiumi tanítóknál is gyakorlatba tétetni, mihelyt és a' mennyiben ezt, az e' rendszabály' következtében szaporodott költségek engedni fogják.

47. §. A' gymnasiumi tanítók' fizetése fokozatosan, (mi állapotjoknak, bizonyos időközökben, lassankint eszközözendő javítására fog mindegyiknek kilátást nyujtani.)

akkép lesz meghatározandó, hogy az a' helybeli körülményekhez képest mindenütt elégséges legyen arra, hogy öket a' szükségködéstől, az erőt és időt rabló mellékkeresetektől (hova az úgy nevezett ismétlési órák is tartoznak) fölmentse, 's nekik családjajkkal együtt illendő életmódot biztosítson. Az alsó-gymnasiumi tanítók az eddigi gymnasialis professorok' rangjával, a' felső-gymnasiumbeliek pedig az eddigi lyceumi oktatókéval fognak birni.

48. §. Minden gymnasium' közvetlen kormányozásával a' tanítók' gyülekezete lesz megbizva, egy igazgató elnöksége alatt, ki mindig egyike lesz a' tanítók közül kizsemelendő legjelesebb férfiaknak. Hol egy fő- és alsó-gymnasium van együtt, ott ezek' tanítói, a' közös ügyeket illetőkben, egyetlen tanítói gyülekezetet képeznek. Az egész intézet' igazgatója, a' felső gymnasiumi tanítók' egyike lesz: az alsó-gymnasiumnak pedig ezen kívül egy, saját tanítói közül választott aligazgatója fog lenni.

49. §. Mindenik gymnasium' tanítói testülete, felelős a' tanító-intézet' állapotjáért. Ugyanezért joga van: a' tanulási tárgyakat, saját tanítói közt, kinek-kinek tanusított oktatói képessége szerint, az egyéni tehetségek- és hajlamokhoz képest fölosztani; valamint arra is: hogy az intézetben megüresült tanítói székek' betöltése végett, az első ajánlatot ő tehesse meg.

50. §. Minden tartomány' összes gymnasiumai a' tartományi gymnasialis igazgató alatt állnak, ki a' tartományi iskolatanácsnak tagja: 's ki rendesen a' magukat legjobban kitüntetett gymnasiumi tanítók közül fog kizsemelteni. Ez vezet a' tartomány' valamennyi gymnasiumainak ügyeit, az egyes gymnasiumok' igazgatóit 's aligazgatóit illetöleg a' ministeriumnak ajánlatokat tesz, a' tanító-intézetek' javaslatait, a' megüresült helyek' betöltésére nézve, véleményével kíséri, 's a' legnagyobb kiterjedésű tartományokban, a' ministerium' tudtával, a' gymnasiumok' igazgatói közül, saját segítségére, 's egyes férfiak' kitüntetése végett, több gymnasiumok' részére, bizonyos időre fölügyelőket nevez ki. A' gymnasiumi tanítók, aligazgatók és igazgatók' kinevezése a' ministeriumot illeti. (Föl akarjuk tenni, hogy mindez csak a' status által fölállított 's állítandó gymnasiumokra vonatkozik; a' magánalapítványok' természetével bíró szerzetesházak' tanító-intézeteit illetöleg, a' statust egyedül fölügyelési jog illethetvén.)

51. §. A' közoktatási ministerium bizonyos számú, valamennyi tartományok' szükségének megfelelő, gymnasiumi lapokról fog gondoskodni. (Boldog ország, hol minden egyes ága a' tanulmányoknak, külön, még pedig számos, organumok' föntartására számolhat! Nálunk az összes tanítási ügy' érdekeit kénytelen, ez ideig, egyetlen lap képviselni; 's épen ezért mindenik iskolaosztály' szükségét szem előtt tartani. Bár csak így is szerencsés legyen az illetők' figyelmét 's részvétét fölébreszteni!)

B) Polgári 's réal-iskolák.

52. §. A' polgári 's réal-iskolák a' népiskolák és technikai intézetek közt középen állnak; valamint az alsó- és felső-gymnasiumok, a' népiskolák és egyetemek közt. Ezek: 1) a' technikai intézetekre, előkészítő iskolák; 2) egyszersmind pedig a' falusi és városi életmódok' alantibb köreiben, önálló miveltés' nyujtására hivatvák; 3) arra rendeltetvék, hogy gondoskodjanak a' jelenkori, főleg honi irodalomra fektetett általános, humanisticus miveltésről; e' szerint a' népiskolai minden tanulmányokat folytatván, és nagyobb részletességgel előadván. 4) Ezt a' polgári iskola tulnyomólag népszerű, 's közvetlenül gyakorlati módon, a' reálisiskola pedig tudományos uton eszközli; úgy, hogy az utóbbi, a' technikai tanulmányokra tulajdonképeni előkészületül szolgáljon. 5) A' reálisiskolába léphetés

egyébiránt a' polgári iskolából csak ugy, valamint az alsó-gymnasiumból megtörténhetik.

53. §. A' polgári iskolák három tanévi folyamatot képeznek. Ezek tudnillik az eddigi népiskola' 4-dik osztályának két iskolaévéből fognak alakulni, egy harmadik iskolaévnek is hozzájárultával, és olly tanulmányok' fölvetélével, mellyeket a' népiskolák' új rendezése, 's a' polgári iskoláknak főnebb érintett czélja kívánand.

54. §. Oda kell hatni, hogy lassankint minden városban létesüljön legalább egy polgári iskola.

55. §. A' polgári iskolák' mintájára, a' nőnemű fiatalság' részére is fölállítandók lesznek bizonyos, a' helybeli szükségnek megfelelő tanulási évfolyamokkal ellátott, fensőbb leányiskolák; mellyek vagy önállólag fognak létezni, vagy pedig a' leányok' számára szolgáló népiskolákkal, mint ezek' kiegészítő részei, közvetlenül összecsatolandók lesznek.

56. §. A' reáliskolák szinte három éves tanfolyamot képezendnek. Számuk az egyes tartományok' szükségéhez lesz mérendő, de egynek legalább minden tartományi fővárosban kellend lenni.

57. §. Egyébiránt ugyanazon alapelvek, mellyek az alsó- és felső-gymnasiumokra nézve fölállítottak, lényegileg a' polgári 's reáliskolákat illetőleg is érvényesek. Mindazonáltal a' polgári iskolák mégis tulnyomólag, mint városi községi ügyek, a' reáliskolák pedig, mint kiválólag tartományi ügyek, lesznek kezelendők.

C) Más középtanodák.

58. §. A' gymnasiumokon, polgári 's reáliskolákon kívül, mellyek a' tanítványok' részéről mindannyian kizárólag ez iskolákkali foglalkozást, 's azokba több évek' folytábani járást igényelnek, még olly intézetek is szükségesek, mellyekben azok, kik a' népiskolákból kiléptek, 's máris valamely műipari foglalkozáshoz kezdtek, vagy legközelebb kezdeni kénytelenek, a' rájuk nézve nagy fontosságú külön ismereteket és készségeket illetőleg a' népiskolák' körét haladó népszerű oktatásban részesülhessenek. Ezen iskolák' (ipar-, rajz-, fonó-, gyár-, vasárnapi, esti-iskolák 'stb.) nemét és számát, egészen a' helybeli szükségekhez kellend mérni.

59. §. A' helybeli körülmények a' középtanodáknak még egy más nemét is szükségessé tehetik, mellyek a' polgári iskolák fölött állnak ugyan, de mégis nem olly általánosak, mint a' reáliskolák, 's czéljuk kizárólag: valamely külön szakbani képzést eszközölni. Idetartoznak a' földmívelési, kereskedési, hajózási, katonasági 'stb. iskolák.

60. §. Az ezen osztálybeli középtanodák, a' körülményekhez képest, tulnyomólag, vagy a' községi, vagy pedig a' tartományi ügyekhez tartoznak.

61. §. Minden középtanoda' fölállításánál, a' minden nemzetiségek' egyenlő jogigényletének elvéhez képest, a' népnyelvek' többsége, hol ez létezik, ugy szinte az egyes tartományok és vidékek' szükségéi, kellő figyelembe veendők.

III. Osztály. Főiskolák. A) Egyetemek.

62. §. A' főiskolák' tiszte, az általános tudományokban tudományos miveltséget adni; tovább azon nyilvános hivatalokra előkészíteni, mellyek a' gymnasiumi képzettség' alapján, bizonyos specialis szaktudományok általi előkészítetést igényelnek; nem különben a' tudományos miveltséget e' szaktudományokban előmozdítani; végre az ifjuságnak, a' tanítási szabadság által, erőteljes kifejlődését, a' tudomány és illő fegyelem által pedig jellemének nemesbülését eszközölni.

63. §. Az egyetemek jelenleg négy tudományi osztály-, vagy karból állnak, nevezetesen: hittudományiból, jog-és állománytaniból, orvostaniból, és bölcsészettaniból. A' jog-és állománytanikarba tartoznak azon specialis tanulmányok is, mellyek jövőre, a' diplomaticai 's magasb katonai pályához szükségelt előkészületül, az egyetemek mellett rendeztetni fognak. A' protestans theologiai tanulmányok, Bécsben, a' hittudományi karnak második osztályát képezendik. (Azonagy kormány alatt; 's a' kath. és prot. osztály által közösen választandó hivatalos személyzettel? 'S milly szerep fog itt az egyháznak jutni, az őt illető befolyásra, tanítási rend' kiszabására, oktatók' megerősítésére 'stb. nézve?) „A' tudománykarok mindnyájan egyenlő rangúak; az egymás utáni következtetést illetőleg, az eddigi szokott rend megmarad: az elsőség mindenkor azon kart illetvén, mellyhez az idő szerinti rector tartozik.

64. §. Mindenki föl van jogosítva, az egyetemnél oktatóul föllépni, ha szeplőtelen jellem-, és kellő tudományos képzettséggel bír. Az oktatók vagy rendes professorok, vagy magánoktatók (Privat-Dozenten), vagy pedig a' szó' szorosabb értelmében vett tanítók.

65. §. Az egyetemi főtudományok, 's a' körülményekhez képest azok' főbb ágai is, rendes professorok által adatnak elő. Számuk, a' tudományos szükségek, tanulók' mennyisége-, és kitünő tanítói erők' szerzésére mutakozó alkalmakhoz képest, különböző.

66. §. A' rendes professorok' alkalmazása, az illető kar' ajánlatának meghallgatása után, mellyben a' székiüresség van, a' közoktatási ministerium általi meghívás által történik. (Tehát az egyetem' ajánlata csak pusztá ajánlat; 's mint azonnal következik, mellőzhető is? Hol van itt a' főiskoláknak azon függetlenségük és önállóságuk biztosítva, mellyel azok eredetileg bírtak, 's mellyre jelenleg a' főtörökvés, Europaszerte, valamennyi főiskolákban intéztetik? 'S miután a' hittudományi kar, mint a' kath. egyház' tanításával megbízott testület, e' hivatását és fölhatalmaztatását csak a' tanító egyháztól, a' püspöki kartól veheti, hol van az ezen egyházat jogosan illető befolyás' biztosítása?) „A' ministerium, a' körülményekhez képest, (azaz: tetszése szerint; mert hiszen a' körülményekről ítéletet, bizonyosan föntartja magának.) „egy másik“ (ha ez sem tetszik, talán egy harmadik, negyedik?) „egyetemnek hason nevezetű tudománykarától, újabb ajánlatot is követelhet.“ (Ezzel, ugy hiszszük, az egyetemeknek eddigi szabadsága 's önállósága nem csak kiterjedést nem nyer, de még meg is fog szoríttatni; 's az egyetemek épen azok lesznek, mikké Franciaországban lettek: merő statusintézetek, az állomány, 's időszerinti kormány' doctrinájának képviselői. Mi a' tudományok' virágzására milly hatással szokott lenni, a' tapasztalás bizonyítja. Arról nem is szólva, hogy az illy egyetemek, olly kath. főiskolákká, minőket a' francia clerus, több évi küzdelem után, a' kath. nép' számára már-már kivívott, a' Würzburgban összegyűlt, némethoni püspöki kar pedig, lapjaink' 3-dik számában közölt nyilatkozatának nyomán, a' legerőteljesben követel, soha sem fognak lehetni; következőleg a' kath. népek', vallási szempontból vett megnyugtatót sem képesek eszközölni.) „Külhoniak' meghivatása sehol sincs megtiltva, 's a' hitvallás, kivéve a' theologiai kar' professorait, épen nem szolgálhat akadályul a' meghivatásban.

67. §. A' rendes oktatók, ha csak más külön egyezkedés nem történik a' meghívottakkal, bizonyos idősokban bekövetkező előléptetési fokozatok szerint fogják fizetésüket huzni, melly számukra a' helykörülményeknek megfelelő, illendő lételt biztosítson. Huszonöt szolgálati év után, nyugdíjúl egész fizetésüket huzandják; fönmarad-

ván részökre azon jog, hogy mint kiszolgált (emeritus) oktatók, bármelylek egyetemben fölolvadásokat tarthassanak. Rendkívüli tudományos működések külön díjjáruékokra nyujtanak nekik igényt.

68. §. Olly tanítószékek, mellyek az e' nemü segélyt igénylik, segédtanítókat (assistenseket) is nyerenek, kiket a' status fog fizetni. Kiszemeltetésök azon oktatóktól függend, kik mellé társakul adatnak. Mindig csak bizonyos időre fognak kineveztetni, mellynek elteltével mindannyiszor újra meg fognak választathatni. A' meghatározott idő lefolyta előtti elbocsáttatásukat, az illető oktató indítványára, csak a' tudománykar rendelheti meg.

69. §. A' rendkívüli tanítótság, a' rendes professorságra előlépcsőül szolgál. Rendkívüli oktatókká, a' tanítóintézetek' szükségerei tekintettel, olly ifjabb férfiak fognak ösztönözésül előmozdittatni, kik ugyan magukat már valamely jeles munkálat által kitüntették, de azért rendes oktatókul még nem alkalmaztathatnak. Ez által ők status-hivatalnokokká válnak, 's a' körülményekhez képest fizetést, vagy jutalomdíjt is huzhatnak, vagy pedig egyiket sem. Kineveztetésök ugyanazon módon történik, mint a' rendes oktatóké.

70. §. Magánoktatóul (Privatdocent) föllépni, mindenki föl van jogosítva, ki élteinek 24-dik esztendejét betöltötte, e' mellett feddhetlen jellemü, 's tudományos képzettségét, korábbi tudományos munkálatok, vagy képesítési eselekvény (Habilitationssakt), azaz: olly szóbeli értekezés (Colloquium) által is tanúsítja, mellyet vele az illető tudománykar, mellynél tanítani szándékozik, valamely nyomtatott vagy irt dolgozat' alapján tart. A' tanításrai képesség fölül a' kar hoz ítéletet, 's erre nézve a' ministerium' helyeslését kikéri. A' kar által visszautasítottak' részére a' ministeriumhoz folyamodhatás' utja nyitva áll. A' magánoktatók (Privatdocenten) nem statushivatalnokok, 's semmi fizetést sem huznak.

71. §. A' nyilvános gyűjtemények és tanítási segéd-eszközök' használata, csak annyiban van a' magánoktatóknak megengedve, mennyiben ezt a' szükséges, kimélővelök-bánás-, 's az azokrai fölügyeléssel megbízott egyének felelősségével megegyeztetetni.

72. §. A' magánoktatók' tanítási fölhatalmaztatása megszűnik: 1) önkénytes lemondás által; 2) ha a' magánoktató két, egymást követő esztendőben, semmi fölolvadást sem tart; 3) a' fölhatalmazással, az egyetem' céljait illetőleg, üzött visszaélés' következtében. Erről, a' tudománykar' meghallgatásával, vagy ennek folyamodására, a' ministerium határoz.

73. §. A' szóznak szorosabb értelmében vett tanítók, olly személyek, kik nem valamely tudományban, hanem bármilly gyakorlati készséget illetőleg nyujtanak oktatást, példának okáért, a' szépírásban, testgyakorlatban, újabb nyelvekben, a' közéletbeni közvetlen használatra, 'stb. Status-hivatalnokokul csak azon esetben tarthatók, ha helyök rendszeresítve, 's bizonyos fizetéssel vagyon összekötve.

74. §. A' bécsi cs. kir. tudomány-akademiának tagjai, mint illyenek, föl vannak jogosítva rá, hogy az egyeteméknél fölolvadásokat tarthassanak. Közélsimerés szerinti tudományos jelességek, kik nem tartoznak az egyetemi tanítói testülethez, a' karok által, a' ministerium' tudtával meghívattathatnak, hogy időnkint, bizonyos számu fölolvadások' tartása által, az egyetemek' tudományos működésében részt vegyenek.

75. §. A' rendes oktatók, ugy szinte azon rendkívüliek is, kik fizetést huznak, kötelesek minden félévben azon tudományból, mellyre kineveztettek, még pedig illető karaik' rendeletéhez képest, vagy az egész tudomány, vagy pedig annak egyik ága fölött, fölolvadásokat tartani. Az illy leczkék nyilvánosoknak hivatnak. Ezenkívül a' rendes és rendkívüli oktatók arra is fölhatalmazvák, hogy saját, 's minden más, tudománykarukhoz tartozó tudományból, illető karuk által nem kívánt fölolvadásokat is tarthassanak. Ha ezt egy olly tudományra nézve akarják tenni, melly más karhoz tartozik, ennek beleegyezését előlegesen kinyerni tartoznak. Magánoktatók esupán olly tárgyakról adhatnak leczkét, mellyek' előadására képesekül nyilvánítottak. Minden illy fölolvadások magánleczkéknek neveztetnek.

76. §. A' nyilvános leczkékért tiszteletdíj nem fizetetik. Ezen leczkéknek, bizonyos határozott (87. §.) módon mindazon tudományokat magukba kell foglalniok, mellyek és mennyiben, az akadémiai gradusokra, 's az állományi próbatételekre szükséges vizgálatok' tárgyai. Magánleczkékért tiszteletdíj kívántathatik. Az eddigi tanpénzt a' rendes hallgatóknak ezentul is egészen, a' rendkívülieknek pedig, kik ingyen-leczkékre járnak, fele-részben kellend fizetniek. Szegényebb ifjaknak a' szokott tanpénz' letévésétől fölmentetési ezután is keletben lesznek.

77. §. Az egyetemi hallgatóknak, éltek' 16-dik évét meghaladottaknak kell lenniök. Ők vagy rendes hallgatók, kik a' gymnasiumot elvégezve, 's érettségi bizonyítvánnyal ellátva lépnek az egyetembe, hogy ott valamely karbeli tanulmányt végezzenek, vagy pedig rendkívüli hallgatók; azaz: ollyanok, kik amaz előleges föltételeket nem teljesítették, 's csak egyes tárgyakat szándékoznak hallani. Az előbbieket az egyetemi 's karbeli anyakönyvekbe is beiratnak, 's a' tulajdonképeni tanulók' (Studenten) testületét képezik; az utóbbiakra nézve pedig minden karnál külön névjegyzék fog vezettetni. Ezenkívül a' nyilvános és magánleczkéken, mennyiben azok ingyen adatnak, mindenki szabadon jelen lehet, a' nélkül is, hogy be volna írva; mindazonáltal köteles, ha ez a' rend' föntartása végett szükségesnek találatik, magát a' docensnél előlegesen jelenteni.

78. §. Az eddigi félévi, 's esztendei próbatételek megszűnnek; ugy hogy ezentul esupán az akadémiai gradusok' megszerzésére szükséges próbatételek, 's az állományi, valamely nyilvános hivatalba lépést megelőző vizgák fognak megmaradni. A' hallott előadásokról esupán az azokrai eljárást tanúsító bizonyítványok fognak kiadatni. (Végeköv.)

— A' bécsi egyetemnél valamint a' bölesészeti, ugy a' jog- és államtani kar' tanítói testülete is, a' leczkéknek rövid időni megkezdését hirdeti. Az iskolai év aug. 15-dikeig fog tartani. A' jogtudományok közt, mellyekből előadások ígértetnek, a' magyarhoni magánjog is fölhozatik; előadva G o d i n g e r János ur által, naponkint délutáni 4—5 ór. Különbben a' leczkék' összes száma a' jog- és államtani karnál 15; 's egy-egy előadásra többnyire másfél óra van szabva. A' bölesészeti karnál tartandó előadások' száma 43-ra megy! Nem is esuda, miután még a' következő tudományból is fognak adatni leczkék: 'Ueber die Concept- und Manipulationsgeschaefte der philosophischen Lehrkörper.' Az 'Oest. Allg. Zeit.' melly után e' tudósítást közöljük, a' különös tan' tárgyról mit sem tud közelebből mondani, 's örömet bevallja tudatlanságát: az Európán kívüli, nevezetesen chinai egyetemek' programjai nem lévén, ugy mond, ismereteselek előtte.